

A Casa d'Ibáñez, unde ta el museo y el local da asociación

↓ José Luis Díaz Álvarez

Polas páxinas da revista xa tein pasao muitas asociacióis que s'esmolen nel occidente pola recuperación del noso patrimonio cultural. Queremos ter oportuni-dá de conocer os sous intereses, as súas experiencias y actividades. D'esta volta temos úa asociación cultural santallesa qu'empezóu con muito arranque y que, como imos comprobar, xa deu abondos frutos. José Luis Díaz, máis conocido polos sous amigos como "Alexos", é el sou presidente y nestas renguileiras esplicanos el porqué y el cómo del nacemento d'úa asociación nun conceyo pequeno como Santalla d'Ozcos.

Algo esbuligaba en Santalla d'Ozcos aló polo ano 1998. Falábase de qu'iban amañar a casa unde nacera Ibáñez pra facer d'ela museo. Ledos algús vecíos, despilfarrero pra outros e, pra os máis, indiferencia. Xa daquela, antes de qu'as cousas fosen en serio, úa mozada dos máis ledos dicíamos: ¡hai que facer algo! Hai que facer algo pra, desde fora, arrimarlle el ombro al museo pra qu'os papeles nun amareleen y as pedras nun volvan al tarrén. Era ésa a causa que nos xuntaba. Fixemos un corro, ilegales; fixemos asociación legal. Penso agora que fomos de xeito, sin reveirar, facendo saber a os políticos que tábamos alí pr'abordelar se fixera falta, sin pedir nada.

Había de todo naquela primeira xunta, y ¿en común? Us aguantaran el tirón da ciudá e *quedáronse*, outros veron de fora e *quedáronse*, outros marchamos de novos e agora volvémos pra *quedamos*, outros tán fora e *quédanse* cuando poden.

Daquela taba cuase baleira a caixa da cultura, inda hoi pouco ou nada sabemos del d'antes e dos d'antes, da nosa herencia histórica, y apeteceunos empezar a sacar del esquecemento a os fillos ilustres da nosa terra.

Nada mellor no 1999, no 250 aniversario del nacemento d'Ibáñez, qu'organizar úas Xornadas sobre a súa vida y empresa. Así foi e nun foi mal. Pro nun querendo quedar parados, parecéunos ben repetir todos os anos no mes d'outubre —nacéu Ibáñez el día 17 d'ese mes— aquela boa experiencia. Y así foron pasando, ano tras ano, polas nosas memorias escurecidas, confusas, pro vivas, os «Fernández Lombardero, relojeros», «Fermín Arango y Barcia, pintor», «Patrimonio y Desarrollo» (personaxe ilustre, pouco conocido e menos reconocido), «Andrés Bravo, José Antonio Lombán. Preindustriales del Ferro», protagonistas éstos das últimas xornadas de 2003, que nun han de ser as últimas.

Pra qu'esa parte da nosa historia nun volva a fuxir das nosas cabezas e pra qu'os que veñan detrás polo

menos pregunten quen foi éste, e pra qu'esa pregunta nun se faga del patrimonio cultural e natural, a Asociación coloca placas nas casas onde estas xentes naceran, na súa conmemoración y el recordo agradecido de todos.

As conclusións que d'estas actividades sacamos son calcadas ás de calquera outra asociación cultural: traballo, sacrificio, desprendemento, costancia, duda, medo, desánimo, ridículo... ¡Tanto pra tan pouco! Penso qu'el meirande problema é ún solo: os cuartos. Esos bichos tein raíces difíles d'arrincar e parecen tar vedados prá nosa comarca fértil e necesitada. Arríncanos outros, con maña, pra chantalos caprichosamente entre carbón, unde, xa se sabe, morrerán de sede.

Tamén é verdá que nos gustaría máis participación da xente anque..., como dice un amigo meu, «pral ano que vén, hai que poñer taberna e samba». Ten qu'haber de todo, amecer, que non xebrar, sabendo que no bortel faría e farelo salen del mesmo grao, procurando enriquecer multiplicando. Así e todo, ten razón: a Cultura dá pouco leite.

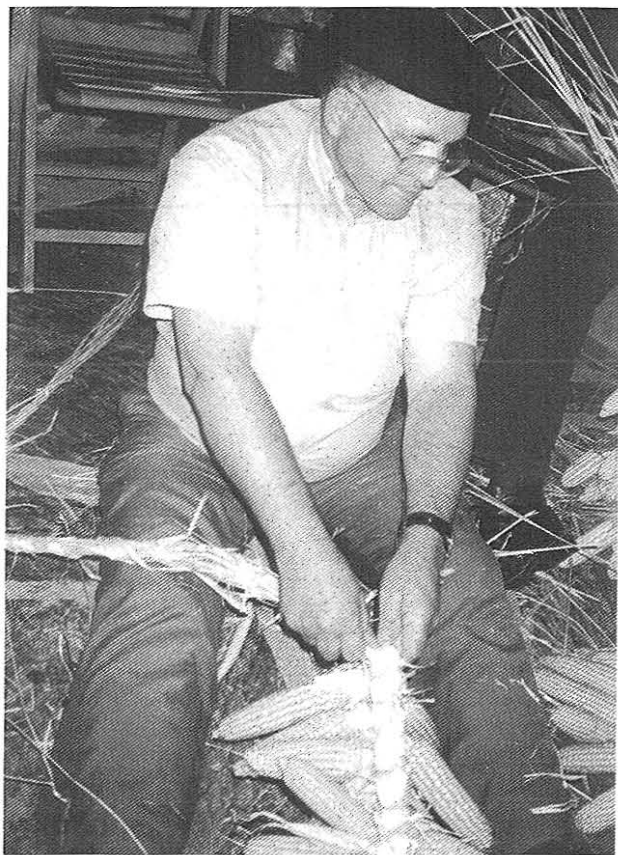
Luitamos pra qu'el noso patrimonio nin se perda nin se disface. Como é mui grande ese legado, recellemos el máis fráxil, intanxible, qu'el patrimonio oral. Fráxil al ser propiedá das cada vez máis esmorecidas mentes d'us poucos, cansados xa de levar ás costas tan pesada herencia, os pilares, soporte de fundamentais códigos éticos sangrados agora no altar del desarrollo. Aguillados por esto, convocamos, xa el ano pasado, un concurso que nun debiera facer falta: «I Premio Antonio Raymundo Ibáñez. Relato hiperbreve. Fotografía».

Os relatos foron impresos e publicados el 10 de marzo de 2003, primeiro intento de deixar en letras lo que decote foi falado tal cual, unde el acento vén del paladar, unde a entonación emocionada el dice todo sin valir pra nada a "h". Foron os abolos, outra vez, camelados polos netos, os garantes da tradición. Dichosos eles y as infantiles fantasías nacidas d'un relato escuro al pé del lume.

Os retratos máis que valorar un feito concreto levan el fin de facer úa carpeta con miras ás xentes amigas que veñan detrás. ¡Quén sabe se pra dentro de cen anos xa nun urdíu algún inxenioso hidalgo,

El borro da Casa d'Ibáñez

Enrestrando nel esfollo qu'amañóu a asociación

sacamanteigas, chupar hasta el aire dos Ozcos! Pretendemos saber dos Ozcos cómo eran, cómo son, cómo éramos, cómo somos. Aí ta. Tamos agora vivindo el II Premio, tercetos.

¡As polavilas! Nestos pueblos marcados polo aislamiento y a soledá inda á Vila (Santalla, Samartín, Vilanova) íbase pouco, mui de ralo en ralo, cuase sempre por necesidá. Cuando alguén tía que facelo, al volver al pueblo todo Dios s'interesaba —¿Qué hai pola vila?—. D'este xeito nace un periódico sin letras, falado da cada día. Hoi, os vecíos das pedanías de Santalla volven a xuntarse a os sábados pola noite na cocía da casa d'Ibáñez, en Ferreirela de Baxo, a contar as súas historias con gracia sin samba, tele nin sequera radio. Se pra cenar hai papas ou castañas, roxóis ou torrezos y algo de tinto..., pois millor. Nunca falta calor nin leña, nin lume nin fume, nin polavila. Xa levamos anos nestas xergas pro é de reconecemento y aplauso qu'estas cousas nun as programa nin Concello nin Asociación senón os vecíos que se xuntan eles mesmos por apetecerlles ir de polavila. El qu'alí fora que s'esqueiza de sabicheirar, retratar nin tan sequera preguntar: oír, ver e falar. Falar de todo, hasta da política. Aí ta.

Hai un refrán oriental que dice qu'a única manera de facerse inmortal é contando todo cuanto ún sabe. Tamos neso, aprendendo a escuitar y a falar.

E volvendo al d'antes, á falta de cuartos que nos axudarían a facer muitas máis cousas, espello de toda asociación cultural, somos amos d'algo sin precio que boa falta fai: ilusión.